

Catalunya Artística

Any I * Barcelona 25 Octubre 1900 * Núm. 20

ACTRIS CÉLEBRES

Redacció y Administració:
Raurich, 20, pral.

Eleonora Duse
en el paper de Margarida Gautier de **La Dama de las Camelias**

El pont del Diable

(Tradicció suïssa per A. DUMAS)

A un quart de llegua d'Andermatt me vâreig trobar devant per devant del pont del Diable, encare que deuria dir dels ponts del Diable, perque n'hi han dos: l'un d'ells, el modern, és practicable; l'altre, l'antich, es completament abandonat...

Els ponts son tots dos tirats atrevidament d'un costat al altre del Reuss que s'escorre sota una sola arcada: la del pont nou te xixanta peus d'alt per vinticinch de llarch; la del antich, cuarantacinch per vintidós, essent aquet ben perillós d'atravessar per la falta d'empit ó de barana en tota sa llargària.

La tradició á que 'l pont deu son nom es una de las més curiosas de la Suïssa: heusela aquí:

El Reuss que s'arrossega per un llit de xixanta peus de profunditat y entremitj de dugas rocas talladas á escayre, interceptava tota comunicació entre 'ls habitants de las valls de Cornera y de Goschenen; es á dir, entre 'ls Grisons y la gent d'Uri.

Dit entrebanch perjudicava tant á las dugas comarcas vehinas que fou precis recorrer als més hàbils arquitectes, quins bastiren diferents ponts d'una ribera á l'altra sense que cap d'ells resistís més enllá d'un any las tempestats, la crecscuda de las ayguas ni la empena de las neus. La darrera probatura fou feta á últims del sigle catorze; y finit l'hivern, hi havia la esperansa de que aquella vegada 'l pont resistiria á tots els embats, cuan un dia fou

avisat el batlle de Goschenen de que 'l pas del pont era novament impossible.

—Donchs allavoras, exclamá 'l batlle, haurém de recorrer al dimoni per aquest ditxós pont...

No havia encara acabat de parlar cuan un dels seus criats li anunciá á Satán, al mateix dimoni en persona.

—Fésló entrar! respongué 'l batlle.

El criat se retirá y aparegué un home de trenta-cinch á trentasis anys vestit á la moda alemanya, ab pantalons ajustats y de color roig y una casaca negra oberta á gayas fins al colze, deixant veure entre ellas un folro de color de foch. Al cap hi duya un casquet negre ab una ploma roja y ondulant que li donava una gracia particular. Las sabatas eran arrodonidas de la punta com s'usaren cent anys més endavant pe 'l temps de Lluís XII, y un esperó semblant al d'un gall y fiesat ben avall de la cama,

semblava destinat á ferli d'*espuela* pera cuan fos del seu gust lo viatjar á cavall.

Després dels cumpliments á la usansa suïssa, el batlle y 'l dimoni 's varen asseure en una cadira aprop de la llar de foch: el batlle atansá 'ls peus fins al cayre de la llar; el diable posá tranquilament els seus al damunt de las brasas.

—Y donchs, bon amich, digué 'l dimoni ¿vos me necessiteu?

—Regonéch, senyor meu, que vostre ajuda no 'ns seria pas inútil.

—Per aquest malehit pont ¿no es aixó?

—Certament.

—Deuréu tenir d'ell molta necessitat...

—Tanta com os pogáu pensar.

—Ah, ah!... feu content el dimoni.

—Vaja, sigáu bon diable, digué 'l batlle després d' un moment de silenci... féunos un pont...

—Justament jo os ho venia á proposar.

—Donchs be, l'objecte es enténdrens respectedel...

Aquí 'l batlle va pertorbarse.

—Si; respecte del preu; afegí 'l dimoni mirant al batlle ab expressió maliciosa.

—Aixó es; digué aquet preveyent que l' assumpto s' anava á embolicar.

—En cuant á aixó—continuá 'l dimoni, balancejantse en la cadira y afilantse las unglas ab el tremplomas de son interlocutor—en cuant á aixó no será gens difícil d' avenirnos.

—D' aixó confio: el darrer pont va costarnos xixanta marchs d' or; nosaltres doblarém la cantitat; es tot lo que podém fer.

—Com? Y quina necessitat tinch jo de vostre or? exclamá 'l diable; jo 'n tinch, jo 'n faig sempre que vull... Prenéu.

Y agafánt una brasa de foch com si agafés una atmetilla d' una capsa de dolsos.—Paréu la ma; digué al batlle.

Aquet quedá novament pertorbat.

—No tingau por, afegí 'l dimoni.—Y li posá á la ma un lingot de l'or més pur, y tan fret com si sortís de la mina.

El batlle li volia tornar.—No, guardenlo; li digué 'l diable posantse ab ayre de satisfacció una cama sobre l' altra; guardéulo, es un regalo que os faig.

—Jo enténch, continuá el batlle ficantse 'l lingot á la escarcella, que ja que l' or no os costa mes treball que 'l de férvesel. voldréu que se os pagui ab un' altra moneda; mes, com jo no sé quina se os fassi més agradable, os suplico que vos mateix os feu las condicions.

El diable reflexioná un instant.

—Desitjo, respongué, que l' ánima del primer que passí per dit pont, siga meva.

—Aixís siga; digué 'l batlle.

—Redactém y firmém, donchs, el compromís.

—Ja podeu dictar.

El batlle prengué 'l tinter, paper y ploma y 's disposá á escriure.

Cinch minuts després el contracte privat y de bona forma extés per duplicat, el firmava el diable en son propi nom, y l' alcalde en son nom y per poders de sos administrats els vehins de Goschenen. El dimoni se comprometia formalment, per dit contracte, á edificar en una nit un pont reforsat y de la durada de cinch-ceats anys, y 'l batlle concedia en pago d' aquella obra, l' ánima del primer individuo que l' étzar ó la necessitat el portés á atravesar el Reuss per damunt del pas diabólich que Satán debia improvisar.

L' endemá á punta de día, 'l pont ja estava construït.

Inmediatament el batlle se presenta al camí de Goschenen; anava á veure si 'l diable havia complert la seva promesa. Y 's va fiesar en el pont, y 'l trobá de son gust, llambregant al diable al altre cap del camí improvisat, assegut sobre un guarda-rodas

y esperant cobrarse 'l preu de son treball ab l' ánima del primer transeunt.

—Ja veyéu que soch home de paraula; digué 'l dimoni.

—Y jo també; contestá 'l batlle de Goschenen.

—Com es, afegí Satán, que os desvetlleu tant per la salut de vostres administrats?

—No es gran cosa; digué 'l batlle. Y deixá á l' entrada del pont un sach lligat que comensá á desfer á tota pressa.

—Qu' es aixó? observá 'l dimoni.

—Va per vos! contestá 'l batlle. Y un gos, ab una payella lligada á la cua, sortí furiert del sach atravesant el pont y passant, abordantlo, pels peus del mateix diable.

—Ey, digué 'l batlle, aquí teniu la vostr' ánima

que os escapa; afanyéuse á atraparla, senyor dimoni.

Satán estava furiós; ell havia contat ab l' ánima d' un home y s' havia d' acontentar ab la de un gos. N' hi havia para condemnarse si ja no 'n fos en veritat. Ab tot, com tenia tan bona companyia, el diable prengué la cosa á broma y fins hi feu la mitja rialla mentres el batlle permanesqué á l' altra banda del pont; mes, apenas aquest hagué girat la esquena, comensá 'l dimoni á esgrimir els peus y las mans pera enfonsar el pont qu' ell mateix havia construït, y, s' arraná las unglas y 's descarná las dents sense poderne fer caure la més petita pedra.

—He sigut ben tonto.—va dirse 'l dimoni.

Y feta aquesta reflexió aná baixant per la ribera del Reuss ab las mans á la butxaca y mirant per tots indrets com ho faria el més amant de la hermosa Naturallesa. Ab tot, ell no renunciava á sa venjansa. Lo que cercava era una roca de bona forma y prou pesanta pera que, transportada al cim de la montanya que dominava la vall, enfonsés á sa cayguda de cinchcents peus el pont que li havia escamotejat el batlle de Goschenen.

No havia pas caminat unas tres lleguas que ja trobava lo que volia. Era una roca grandiosa, com una de las torras de la catedral de París; el diable l'arrencá ab la mateixa facilitat qu' una criatura arrencaria un ráve; se la carregá á l' espatlla, y agafant pel camí que duya á dalt de la montanya, anava caminant y reganyant las dents satisfet de la pena que sentiria l' endemá 'l batlle de Goschenen al trobarse ab el pont fet á trossos.

Totjust hauria fet una llegua de camí cuan el diable cregué distingir sobre 'l pont una immensa gentada: se descarregá de la roca, s' enfilá en ella, y, un cop á dalt, pogué veure clarament al sacerdot de Goschenen ab la creu y la bandera de la parròquia que ja tornava de benehir y de consagrar á Deu el

pont del Diable. Satán compregué que li havian fallat tots els comptes; baixá tristement de la montanya, y, no poguentse esbravar ab altra cosa, agafá per la cua una pobre vaca y la estimbá, desapareixent desseguida.

En cuant al batlle de Goschenen no sentí á parlar més del arquitecte infernal; y la primera vegada que ficá ma á la escarcella, la enretirá ab els dits tots cremats... Era que 'l lingot d' or se li havia tornat un carbó encés, tal com el diable l' havia tret de la llar de foch.

El pont s' aguantá ferm fins als cinch-cents anys, tal com havia promés el diable.

Traduhit per RICART VIVES.

EL BARÓ D' ENFILAT-DALT

Llegenda trágich - fantástica - caballeresca (1)

Epoca: pel Hospital farà anys

LEMA: *¿Que será? ¿que no será?*

I

Movent una polseguera
y alsant un terrabastall
com si tothom fés dissapte
y piquessen deu manyans,
passa bronzint com sageta
un home á dalt de cavall.
¿Es que 'l fa córrre la gana?
¿Que va la gata de part?
¿Qu' es? ¿Que vol? ¿Que 'l dú? ¿Qué passa?
¿Que será? ¿que no será

II

¡Ay! quina història mes trista!
Es un cas com un cabás.
Si era hermosa com un àngel
Na Quitèria de Puig-blau,
no era menys la gentilesa
del baró d' Enfilat-Dalt.
Se vegeren, s' estimaren
(dos coloms fets y pastats)
pero un dia (¡negre dia!)...
¿Que será? ¿que no será?

III

Xafarders y xafarderas
en el mon no fallan may.
A Enfilat-Dalt en mal' hora
entrá un esmolet gabaig
y eridant al baró á solas,
¡ay! quin cap li va posar!
«Que un feya l' ours á la noya
á la grille cap al tart...»
Vaja... qu' ella l' hi fregia.
¿Que será? ¿que no será?

(1) Premiada en un Certámen humoristich celebrat á Horta el día 9 de Septiembre d' enguany.

IV

Al sentir aytals paraulas,
pega un bot y llensa un bram.
—«¡Desseguida, desseguida
que m' ensellen lo *Galán*
y aquell rich armeig me porten,
lo que vaig comprá als Encants,
y' m dugan la porra grossa,
espasa, llansa y punyal!»
Dotze patges son que l' arman.
¿Que será? ¿que no será?

V

Cavalca 'l baró y apreta
los esperons al cavall.
«¡Oh donzella malehida
que aixís pagas mos afanys,
me l' has feta massa crespa;
més la que jo 't vull tornar
créume que ha de ser tan bona
que s' hi podrá sucar pa!
¡Ay, noya, si t' arplego!»
¿Que será? ¿que no será?

VI

«D' aquell murri poca-solta
que ton amor m' ha robat
faré carn de botifarras
dins de poch al teu davant
y n' atiparé als meus gossos
que festa majó 'hi farán.
¡Ja veuréu quinas brometas
té 'l baró d' Enfilat-Dalt!
¡No us arrendo la ganància!»—
¿Que será? ¿que no será?

VII

Tot d' una, cuan açó deya
se senti un gros catacràch.
Fou que son capell de ferre,
qu' era d' un difunt mes gran,
per descuyt, no l' afermavan
uns certs fils d' empalomar,
y, en un bot del cavall, queya
rodolant timbas avall
¡Quin soroll de regadora!
¿Que será? ¿que no será?

VIII

¡Quins paterns ell etjegava!
¡Válgam Deu y tots els Sants!
¡Lo qu' eixí d' aquella boca
(no vull dirho, qu' es pecat)
perqué sos patges l' havian
vestit del terrat estant!
Ja 's veu prop, entre la fosca,
la gran casa dels Puig-blaus...
¡Algú 's mou prop de la reixa!
¿Que será? ¿que no será?

IX

Allí va fet un dimoni
lo baró, y, en séch parant,

«Preparat á la defensa,
—diu,—vinam aquí cobart.
La teva sanch m' he de beure.
'T' escorxaré com un gat.»—
Mes com si li digués Llúcia,
l' ombra ferma allí s' está.
¡Ay! ay! que això s' embolica!
¿Que será? ¿que no será?

X

Al veure tanta patxorra,
lo gelós enamorat,
á son rival, ab la llansa
travessa de part á part.
Lo pobre ferit arrenca
un crit que fa tremolar.
Molta gent eixí en finestras
ab sengles estrenye-caps
y llums, aclarint la escena.
¿Que será? ¿que no será?

XI

Lo cadávre que allí jeya
era ¡l' ós d' un saboyá!
Lo jutglar que ab ell lo duya,
lo deixava allí estacat
cada vespre, per anàrsen
á fer tiberi al hostal.
Lo baró, esglayat fugia;
la hermosa roncava á dalt;
y 'ls vehins, enfavats, deyan:
«¿Que será? ¿que no será?»

MANEL CARETA Y GRILLO

ELS INÚTILS

(FRAGMENT D' UN ESTUDI SENZILL)

¡Y que gosan en el mon!

Els no senten pena ni dolor; tot els hi es pàtria.
¡Com que cualsevol indret de terra la forma la seva
pàtria, mentres en ell hi trobin l' esplayament dels
seus gustos!

Ditxosos se creuhen medrant. Per ells no existeixen
ideals ni plans esperansadors.

¡Miréulos!...

No 'ls veureu may en llòchs instructius.

¡Escoltéulos!

No sentireu que parlin mes que de buydas alegrias,
d' aquellas alegrias que passen depressa, com
un nuvolot empaytat por la tramontana; alegrias efí-
meras que no de'xan altre rastre que 'l de la disi-
pació.

Y com un sarcasme de la sórt, son poderosos els
inútils: ells, que no esgrahonan el poder per mérits,
perque no 'n tenen, l' escalan ab el desvergonyiment
perque 'ls ne sobra...

¿Profit á la Humanitat? no n' hi donan; no n' hi
busquen. ¿Insults á lo creat hermós y á tota idea no-

ble y elevada? si. Las arts y las lletres son per' ells motius de riota. Res hi ha tan seriós com la disbauxa y l' orgia... El joch, el vi y l' amor carnal. L' amor pur y esperansador no 'l senten, no poden sentirlo els seus cors revellits... El tenen resséeh el cor á forsa de fregarlo per las taulas del cafeti y las barreras del torin...

Els no la senten l' amiatat mes qu' entre 'l vici, ni creuhen en el goigs de las donas honradas; las sevas verges son las meretrius; son els seus idols de la sensualitat, son las mes volgudas... perque poden llenzarlas cuan senten fástich d' ellas ó cansánci per ellas...

¡Els seus ideals!... pobres y negres. Pobres en sentiments; negres por lo indecorosos. Dirías que 'l rosa ó el blau son colors que no coneixen.

El color grisénch, monótono, tristoy; la negror del vici y del misteri... son colors que 'ls encanta perque no 'n saben d' altre, y perque no poden sortirse 'n... Hi estan estampats tots ells, impresos y junyits, com junyida está l' oruga á la planta cuan s' hi enfila, com l' eura á la soca del roure, com la serp á l' escorsa del arbe verge... y al cos de la bés-tia débil.

Cínichs y mossegayres cuan s' enrahona de la Virtut, irónichs al parlarse de la Bellesa... ¡La Bellesa!... ¿Y qu' es per ells; com la entenen? Ells que la troban en el rostre viciós de l' agoserada de carn, en el rostre tapat pe 'l carmi de la perfumería, en l' escotament d'un pit nívi de blancor de cigne... á forsa de cremas preparadas por la má d' un químich capilar... ¡La Bellesa-Natura, la creada expontánia, la senzilla bellesa de las rosadas carns de una puresa infantil!... No la vehuen, no poden véurerla, que un baf de vici els tapa els ulls á totas horas.

Irreverents per las planas de l' História... ¡L' História! diuhen, s' ha format d' estupidesas inventadas. Es que han vist las caygudas dels últims temps y creuhen iguals totas las epopeyas. No saben, no 's prenan la pena de llegir l' antigor... ¿Que vol dir lo d' are? No estavam pas tan degenerats alashoras... Al menys respectéssim la tradició com la respectan tots els pobles... Fins las tradicions rondallísticas respectan en altres pahissos!...

Escéptichs devant l' obra de Deu... ¿Qu' era avans el mon? preguntan... ¡Y com poden dubtarne d' aquest inmens espay etéri ní d' aquesta altra inmensitat de mar!...

Las tendresas del enamorat platónich somiador, els fá riurer... Un poema 'ls fastigueja; un' obra d' art els aborreix... La nostalgia del vici truca á sos cors cuan n' están apartats un dia... un' hora!

Herbas dolentas y tísicas que no deixan ufanar las plantas sanitosas, arrelan en la planura de la Vida xopantse 'l nodriment de la sahó que aprofita.... S' entortolligan al cos de la planta útil y l' estrenyen... l' estrenyen fins á mustigarla si poden... que per sort moltas vegadas un podall misericordiós las ha partidas cuan se preparavan al mal...

¡Malas herbas, que haurian de trobar al eixir de flor de terra, la constáncia del insecte ó del auceíl que las privés de creixer!...

Homes de nom y de forma... mes no de cor ni d' ánima.

J. AYNÉ RABELL

Notas d' estiu

ANDORRA (1)

(Acabament)

Encamp ja diu al *touriste* que ha entrat al centro de la civilisació andorrana. Desde Encamp á las Escaldas, uns quatre kilómetros, el camí va aixamplantse, que cuydat casi podría esser carreter, per mes que en tot' Andorra no corre pas ni una sola carreta de bous. Deixadas algunas pocas casas dominadas per la torre de «Les Bons», de cop se baixa á las Escaldas, ovirantse al fons dreta, á l' altra part del Balira, els primers edificis de la capital de la Vall, «Andorra la Vella».

Las Escaldas, tant per sa situació pintoresca, com per la riqueza de sas ayguas minerales, es lo millor de la Vall. En mitj d' un cercol de montanyas, en la confluencia de tres valls regadas pe 'ls dos Baliras y per un afluyent que 's despenya de las inmediacións de la serra de Bascaran, té una plana cubierta de verdura y un horitzó el mes ample de tota la Vall. El tabaco ab sas grossas fullas com las del blat de moro, son la nota dominant dels camps d' Andorra, desde las Escaldas á Sant Juliá de Loria.

Prop la població, á una temperatura de 60 graus, brollan abundants manantials d' ayguas sulfuradas y nitrogenadas sulfurosas, que farian la riqueza de cualsevol poble que no fos Andorra; n' obstant es aquet el mes visitat y concorregut de la Vall, sobre tot á l' estiu, per l' afluencia de forasters de las vehinas parróquias.

Traspasat el Balira per un pont de pedra, serpentejant la falda inferior de la montanya, en un revolt, el soroll d' imponent cascada tapada per espessa xarxa de grandiosos ramatjes, avisa la sortida al plá del Balira occidental que vé de la Massana, desde hont per Erts s' escala el Pallárs (Pirineus centrals de la provincia de Lleyda) pe 'l port d' Apal.

Heus aquí que ja som á Andorra la Vella, capital de la República ó Primpeipat d' Andorra, perque nosaltres creyém qu' es mes Primpeipat que República. Si desconteu la plassa que té un bónich aspecte, lo demés del poble no val lo que vulgarment se 'n diu, tres cireras; carrers estrets, torts y per anyadidura bruts, edificis construïts de cualsevolga manera; escepte una mitja dotzena de casas semi-modernas que pertanyen als ricatxos del poble, lo demés, inclós l' iglesia no val la pena de visitar. El palau del Concell está en consonáncia ab tot lo demés d' Andorra. Un casal aixecat sobre rocas á la sortida del poble, brillanhi l' arquitectura per sa auséncia, que 'ns vá semblar una casota de pagés, miserable, descuydada

(1) Véigis els números 18 y 19.

y lletja. A no ser perquè damunt de la porta varem véurehi grabat en marbre l'escut del pahis distribuit en quatre cartells ab las armas del Bisbe de la Seu, las quatre barras catalanas, las de Foix y las vacas del Bearn, rematant en una corona de primpcep, é hi llegirem dessota el lema andorrà *Virtus unita fortior*, no hauríam cregut may que aquell casalt fos la residència del govern andorrà.

Mes ben tractats que á Soldeu, al hostel d'en Calonas ens serviren bé; bon llit, bona taula.... y consti que no 'm referixo, com á Soldeu, á la fusta, sinó als menjars.

Enfront d'Andorra la Vella, passat el Balira, á la part de las Escaldas, la nit del 16 d'Abril de 1865, per efecte d'una convulsió geològica, desaparegué Fené, poblet de vuyt ó deu casas que, fetas runas, foren engolidas pe 'l Balira en mitj d'horrorosa tempesta.

D. Silvino Thos y Codina explica 'l fenómeno suposant que una escaleta que s'obri prop el Fené, en la que s'hi llensaren las ayguas d'una vall superior, posá en comunicació l'escaleta que dona pas als manantials de las Escaldas, originantse d'aixó un terratrémol, que produhi un mohiment de traslació de la capa descomposta de granit sobre la roca ferma que li servia de base, esllavisantse 'l poble, primer poch á poquet, després rápidamente fins al Balira.

Desde Andorra la Vella, passat altra volta 'l Balira per un pont de fusta construit ab forts cuchillos el camí va planejant no lluny del riu, entre mitj de alegre y rica vegetació, camps de tabaco á una y altra part, prats d'herbas aromosas, cuadros de conreus de patatas, fasóls y otras hortalisas, tot regat per medi de canals de rústica construcció y coronat per l'espai mes ample de blavénch cel que 's descubreix en tota la Vall d'Andorra.

A poca distància de la capital s'alsa un campanar y un petit poblat anomenat Santa Coloma, intermedi entre Andorra la Vella y Sant Juliá de Loria, que vé després, camí que en molts punts podria esser carreter. Per las moltas revoltas que fá la Vall, Sant Juliá no 's veu fins que casi s'hi es á sobre; aquesta població es l'última tocant á la frontera espanyola.

Andorra la Vella es la capital política del Principat y Sant Juliá la comercial, com si diguessim Madrid y Barcelona. La fisonomia del poble es mes moderna que la dels altres y l'única industria del pahis está refugiada allí, lo que fá que sos habitants siguin mes amables que 'ls de altres pobles de la Vall. A mes de haverhi alguns telers s'hi fabrican espartenyas, mistos de cerilla y també hi té son seti social una companyia arrendataria d'aquella pestilència del tabaco que 'ls naturals del pahis tenen en gran estima, pretenent que competeix en aroma y bon gust ab l'espanyol y fins ab l'habano, cuals etiquetas y marcas de fábrica falsifican ab gran descaro, fentne un contrabando indecent d'aquella fullaraca mes pròpia pera fumar habitacions y per matar bestiolas, que no pera fumar.

Els signes relligiosos en tota la Vall están al ordre del dia; creus, ermitas, capellas, etc., etc., se veuhen escampats per tots cantons, desde 'l fons de

la Vall fins als cims mes alts y singles ahont sols hi niuhen las áligas; pero aixó si, cap d'ells del mes petit gust artístich.

Deixat Sant Juliá, últim baluart d'Andorra, la Vall comensa á esser més ampla pero d'una gran monotonia, sense res notable, únicament bastant fertíl, monotonia que romp el punt de carrabiners espanyols dit «La farga» ahont comensa Espanya.

Bordejant sempre 'l Balira entremitj de catifas de verdura y xaragalls d'aygua sobrant de las canalizacions, desfilan pel nostre costat, dreta y esquerra, els pobles de la provincia de Lleyda, Arca-bell, Calvinyá, Ancerall, Campmajor, y Castellcuiat.

Desde aquets darrers s'oviran ja els fórtis y ciutadela de la Seu, entrant en dita població mentres el Balira, que serpentejant joguinosa-ment ens ha seguit sempre en nostra excursió per la Vall, pert son caràcter extranger y pren carta de naturalesa catalana, donant sas ayguas al Segre, als peus mateixos de la capital d'Urgell, que per dret es y deu esser també capital de la Vall d'Andorra Catalana.

R. FRANQUEZA Y COMAS

El badell d'or

¡Féuli pas al gran cavaller! ¡Féuli pas, qu' es la omnipotència en aquesta part del món sideral! Féuli pas, puig que en ell s'inclóu la sabiduria, la fortaleza, la prudència y fins la bellesa, per més que camini ab quatre potas. Pró ¿quí hi repara ab tal futilesa? Si es d'or, ab sa lluentor 'ns enlluerna, y ab aixó podém estar contents, com aquell famolénch estúpít que s'accontentava ab el baf d'una cuyna de potentat. Qu' es un absurdo el tractar d'accontentar el ventrell d'aquet modo, ja ho sabém; com també s'ha de convenir en que ho es d'igual modo l'adoració del badell d'or, perque sols afecta á la vista produhintli un enlluernament, ó sía, una aberració d'aquet sentit. ¡Y, n' obstant, molts se complaüen en sentirla! ¡Es rich!! Digne, digníssim d'adoració... pró, no dona res, res, enlluerna, que ve á no ser més que lo del baf d'una espléndida taula posada davant d'un famolénch. Pró aquet no pot accontentarse 'n; l'imperi de la necessitat corporal s'imposa, y d'adorador se convertéix en blasfém davant la impossibilitat de satisfacerla. Las necessitats morals admeten moratorias y dintre d'aquestas, sembla que 'ns comportem, ja que no 'ns sublevém sino que, al revés, ens ajupim davant del brill de l'or pera rendirli homenatge.

¡Tot en vá!, el badell d'or ni tan sols ho agraheix! Com á divinitat, creu que s'ho mereix tot; l'adoració, el sacrifici....

L'hem aixecat sobre nostras espatllas servintli de tarima y no es estrany que 'ns trepitji, escupi y fassi lo que li dicti sa omnimoda voluntat.

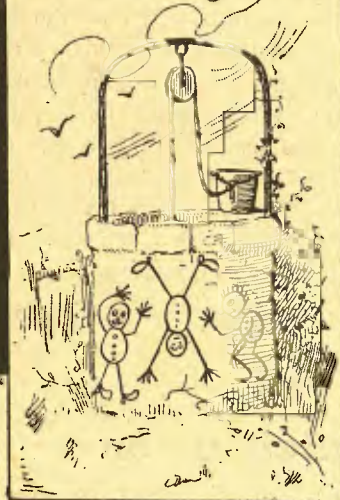
Els poetas li endressan cants, enalteixen sas virtuts; els pintors sas més inspiradas composicions; el periodista, exalsant sas falsas munificencias; tot de franch; bon goig en que no ho rebutji, que no ho rebutjerá si es un badell dels que 's diuhen protectors del Art, may sigui sino pera darse un barnís de persona.

¡Pas al badell d'or! Donéuli tot: honors, vida, vida! ¡Cantéuli sas estupidesas trovadors vincladissos; disfresséulo d'utilitat!... ¡Glorifiquéulo, adoradors rastres!... ¡El badell d'or es el rey de la Creació!

J. NOGUÉ Y ROCA.

GUIA *Pintoresca* dels CARRERS y Plazas de BARCELONA N.º 4.

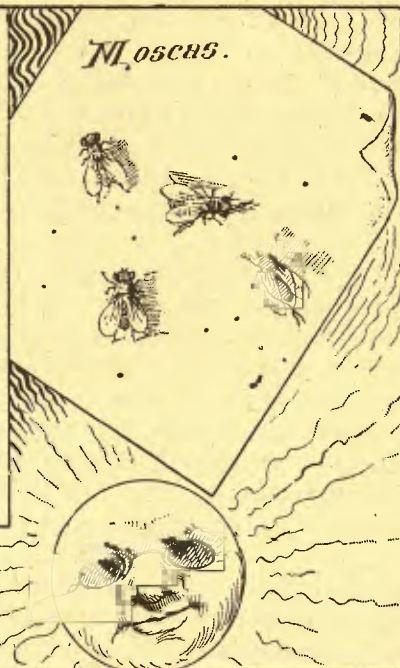
Pou de la Figuereta.

de la Bomba.

Moscas.

Sagristans.

Sol.

Capellans.

Lluna.

Esquiròl

Avellana.

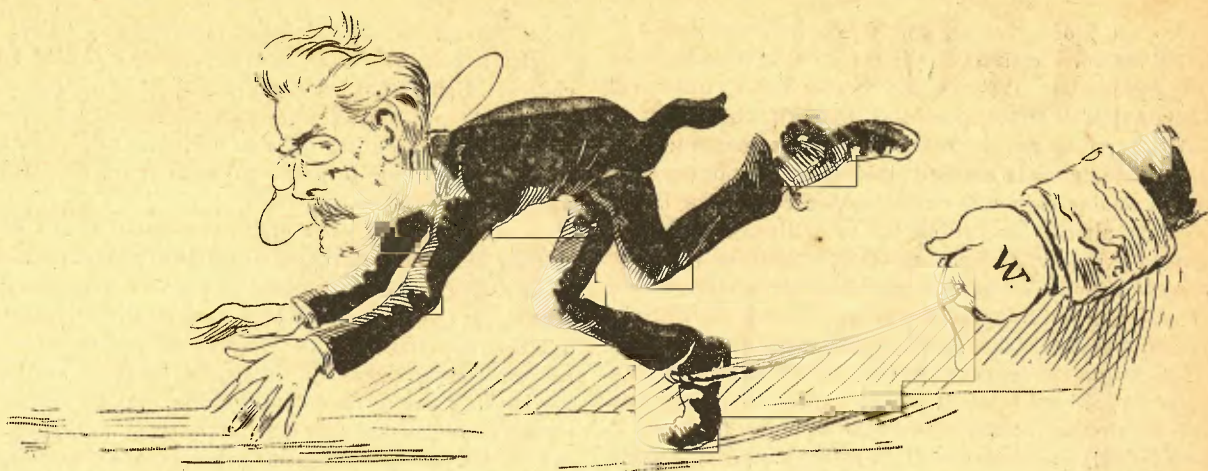
Barra de ferro.

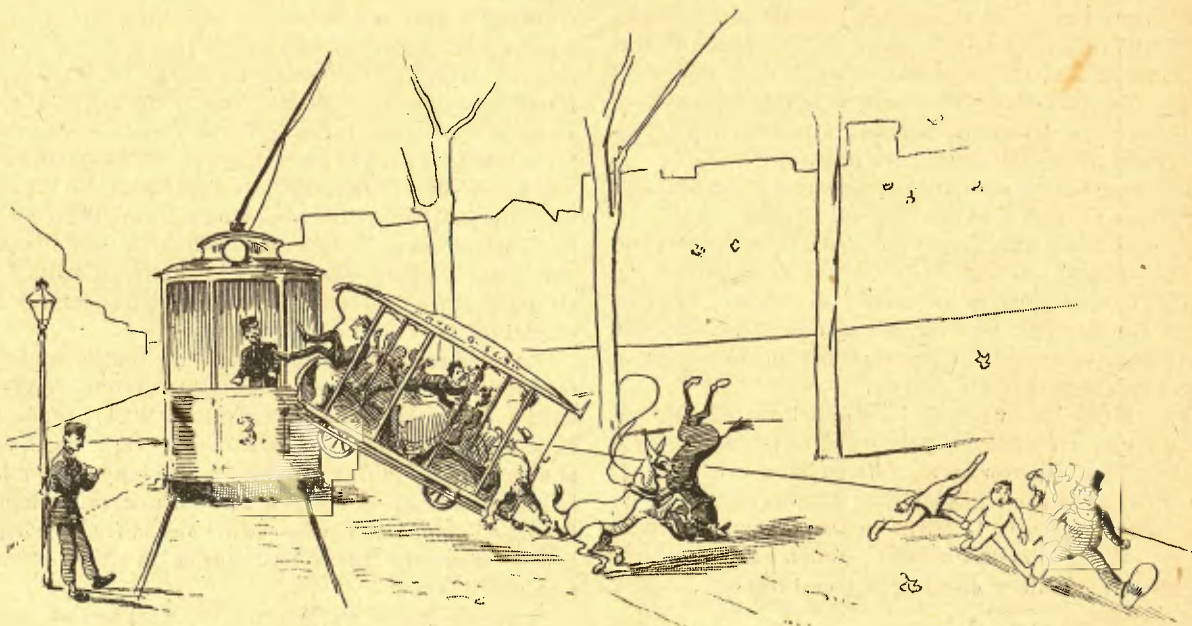
Ardeni

LA SETMANA FESTIVA

(per Argemí)

¿Qui l' agafa per un peu?
La solució ja està vista...
¡Tal hi vá que no s' ho creu!
Ja tothom es WEYLERIISTA.

Per tot hont passi un tranvia
hi veurés aquesta escena....
¡Nostre pa de cada dia!
Oh, y que no s' hi posa esmena.

El plor d' un órfe

Vint anys fa que 't busco—¿hont ets, mare mia?
Vint anys fa que 't crido—no m' has respost may!
¡Ah, Parca traydora—que vares un dia
omplir nostra casa—d' horror y d' esglay!
Ja que t' adonares
Cuan me la robares
d' un nin que prop d' ella—restava plorós,
¿Per que fou tan débil—lo cop de ta dallá?
si en una mortalla
Cabiam tots dós.

Llavoras fugiren—en rauda esbranzida
seguint sa volada—ma ditxa y ma sórt.
Per' xó só un espectre—que busca la vida;
per' xo soch un home—que busca la mórt.
Un ser, mare mia,
qu' al naixer moria;
allá 'hont la mórt regní—la vida hi tindrà.
¿Per que 'l cop terrible—no volgué alcansarme?
Si viu al deixarme
la mórt me doná.

BALDOMER PARRAMON CASTANY

(Montesquiu)

EUDA D' URIACH

REVISTA DE CRÍTICAS

Ab un plé á vessar, com may s' hagués vist á n' aquell teatro, s' estrená el dimecres de la setmana passada á Novedats, l' ópera del mestre Vives, quin títol posém á dalt d' aquestas ratllas. Del éxit obtingut y de l' obra ja n' ha parlat tothom, á la seva manera; y en comptes de donar la nostra opinió, mes ó menos encertada, 'ns sembla molt més curiós passar revista de l' opinió dels altres, fer critica de la critica, y dispensin aquesta expressió que pot semblar pretenciosa pero que en realitat no ho es, perque la critica séria á Barcelona no existeix; tot lo mes, si els qu' ofician de crítics arriban á revisters distingits, y encara grácias.

Qui vulga convéncers que llegeixi els diaris qu' han parlat fins are del estreno, y si en cap d' ells, troba una critica rahonada, un análsis més ó menos fondo de l' obra, 'm deixo tallá una orella. Els mes discrets y els que tal volta son els qu' haurian pogut ferho ab mes fonament, s' han acontentat ab donar una ressenya del estreno, parlant sols de l' obra en termes generals que á res comprometen: pero els altres, els que ab sobra de vanitat ó falta de discerniment, s' han volgut ficar en llibres de caballeria no han fet més que *tocá el violón*; pero ¡de quina manera!... Alguns d' ells de bona fé; d' altres.... que Deu no 'ls hi tinga en compte! pero tots han donat una idea tan trista de lo qu' es la critica á Barcelona que fa mal de cor pensarhi. Ja 'ls dich que si el mestre Vives ha llegit els diaris volgient formar concepte del valor del seu treball, haurá quedat lluhit, com hi ha mon. ¡Se n' han dit d' heretjias!....

Comensém per veure de quina manera s' ha apreciat l' éxit que va tenir l' obra el dia del estreno.

Alguns diaris han volgut dar á entendre qu' era un éxit d' amistat, y si aixis fos, el mestre Vives seria l' home mes felis de la terra, perque, si el teni un verdader amich constituheix una verdadera felicitat, còntin que deurá ésser tenirne prous per' omplená un teatro com ho estava el Novedats la nit aquella.

Per' altres las ovacions del públich no van ser res més qu' una manifestació política ab crits subversius y tot. Felicitém al autor d' aquesta troballa y li recomaném que no 'n fassi gayres mes; ab una sola n' hi ha prou per' acreditar-se! ¡Mirin que trobar subversiu el crit de--«Visca el mestre catalá»,—únich qu' va sentir-se á dintre de la sala y encare cuan casi tothom ja era á fora!

Pero lo que 'ns ha fet més grácia de tots ó més fástich, ha sigut el qui, ab una mala intenció declarada ha comparat l' estreno de l' *Euda* ab el del *Garin*. ¿Vol ferme el senyor crílich el favor de dirme quins punts de contacte pot haverhi entre els dos estrenes? Si aquesta comparansa desgraciada es feta de bona fé, diu molt poch en favor de las facultats analíticas y comprensivas del esmentat senyor; sino ha sigut aixis.... la seva conciencia li 'n dirá més llarch de lo que jo puch terho. Are aném á esbrinar en que 's diferencian els dos estrenos precitats ab tan mal acert com á germans. En l' un las ovacions varen ésser continuadas; la representació s' interrompia á cada dos per tres ab xardorosos picaments de mans; el públich, el gros públich, va entrar desseguida en l' obra; aquesta era tota superficial, plena d' efectismes qu' enlluernaban, ab molt soroll, formas llam pantas y exajeradas, pero buyda de dins, pobre d' ideas y de sentiment; en una paraula, un cos sens' ánima.

Aixó feu que la part de públich (y es la majoria d' ell), que de l' obra artística sols ne veu la part exterior, que per sa falta de cultura es incapás de distingir l' or

de la quincalla, s' identifiqués tot seguit ab aquellas lluentors de mal gust, pero que responian á n' el seu modo d' ésser: d' aquí, els entussiasmes, las interrupcions durant els actes, l' ovació á tots els finals, la manifestació al carrer, las atxas de vent, la sortida al balcó, etc.

¿Ha passat res d' aixó en l' estreno de l' *Euda*? Tot al contrari. Comensém per dir que casi tot el públich y bona part de la critica, s' han quedat fora de l' obra; molts poch son els escullits qu' han arribat fins al santuari; els demés no han fet mes qu' entreveure la porta. Y aném á demostrarho.

Sentint lo que deya la gent pel vestibul avans de comensar la funció, podria classificar-se el públich del estreno en tres grans agrupacions: de primer els amichs d' en Vives, els que senten simpatia pel mestre, disposats al aplauso, á trobarho tot bó; després els contraris; confreres, envejosos, ó gent qu' el mestre els hi es antipátich perque si; y per últim els indiferents, els que van al teatro á passar l' estona. Sentat aixó, ¿cóm s' explica que cap de las dugas tendéncias predisposadas á xiulá ó á aplaudir, interrompés cap dels actes ab las sevas manifestacions? ¿Per que l' obra es dolenta? Me sembla que si aixis fos, els que no mes esperavan una ocasió per tirarshi á sobre, s' hi haurian rebejat ab tota l' ánima: cuan no varen protestá es senyal que no tenian ahont agafarse. Mes clar no pot pas serho: Lo que ja no n' es tant es explicar-se el perqué del silenci dels que volian aplaudí á dret ó á tort. En el nostre entendre, uns y altres, amichs y enemichs, no van trobar res de lo qu' esperaban y l' impressió de sorpresa va ofegar las sevas manifestacions. Que ho confessin ó no, l' efecte que l' *Euda* va fer á l' inmensa majoria, fou el d' una obra gran y séria, tractada ab una sinceritat que per desgrácia no 's veu gayre sovint; pero siga pèr deficiencias de l' execució, siga perque 'l públich no estiga prou educat encare per' assimilarse la hermosa cuan se li dona despullada de enfarfèchs y coloraynas, lo cert es que foren molts poch els que la varen entendre, els que arribaren fins á l' ánima del obra.

La partitura de 'n Vives es d' un sentiment massa fondo, d' una poesia massa abstracta perque de primer entuvi puga gaudirse 'n tothom. Si aixó pogués ser, aqueix fora el defecte mes gran de l' obra; lo de no estar al alcans de las multituds. Ens dol el desengany qu' haurá sofert el mestre si contaba ab l' entussiasme comprensiu del públich, pero encare 'ns dol mes la fredor d' aquet perque demostra altrás llástimas de la nostra terra en matèrias d' art.

Y que de fredor va havernhi malgrat tots els aplausos, es mes clar que la llum del sol: no cal sino recordar com las bellas que fins els crítics mes rapatanis senyalan en l' obra varen passar completament desaparebudas, sense un mal picament de mans, res; el públich los sentia com qui sent ploure. Y no s' ens diguí que la gent se contenia per no trencar la representació, puig tots sabém las formas que pren l' entussiasme entre nosaltres.

En resúm: el públich del estreno no va identificar-se ab l' obra, no 's va establir aquella compenetració entre l' ánima del autor y del espectador que fa els grans éxits: la corrent emocionant que va del escenari á la sala, va quedá interrompuda; si alguns van sentir-la foren en tan petita minoria que cap influencia podria exercir en la massa general. Aixis es que 'ls aplausos al caure 'l teló no deuen interpretar-se com una manifestació d' entussiasme, perque no pot entussiasmar alló que no 's comprén: eran mes be una proba de respecte devant d' una obra que 'ls que picaban pressentian gran, sense poguer donarse compte del seu mérit real; y per aquet mateix respecte, fill d' un sentiment innat de justí-

cia que dorm en el fons de totes las consciéncias, pot esplicarse que no déssin mostrars de desagradat els qu' estaban predisposats en contra de l' obra. El mestre Vives pot estar satisfet del seu treball; pero no de la rebuda que li ha fet el públich, rebuda que diu molt poch en favor d' aquet. No cal per aixó que 's desencorati el mestre; l' artista deu treballar per la massa, es vritat; pero no rebaixarse al nivell d' aquesta, sino procurant enlayrarla cap al cel del art. Si l' éxit immediat es mes petit, en cambi te molta mes durada: treballi ab fé l' autor de l' *Euda*, que tart ó aviat vindrá per ell el dia en que se li farà justicia.

Ara be, una vegada analisada la característica dels dos estrenos, ¿volen dirme que demostra aquell que compara l' *Euda* y el *Gari*, per tréuren la consecuéncia de que la primera tindrà la vida curta com el perque tots dos s' han enlayrat mes de lo que 'ls hi pertocaba? ¿Quinas semblansas pot haver vist ningú entre la bojeria que produhi l' un y la fredó real ab qu' ha sigut rebuda l' altre? Hi han cosas que fan llástima y més si 's comensa á esbrinar las causas que las han determinadas.

Passém are á veure la impresió de conjunt qu' ha produhit l' obra en els pseudo-critichs qu' han parlat de la mateixa: després farém el detall de las sevas apreciacions acte per acte.

Un senyor crítich, després d' haver sentit l' *Euda* ha descobert que 'l talent d' en Vives, era més cómich que dramátich: ¡es molt descubri! Ans que tot deuriem preguntarli qu' es lo qu' enten per cómich y dramátich: tal concepte en podria tenir format que confirmés la seva opinió. Pero fins que 'ns contesti aclarant aquet punt, devém dirli que 's necessita desconeixer per complert la música y el temperament d' en Vives per fer semblant afirmació. Si ens hagués dit qu' era mes elegiac que dramátich, hauria estat mes en lo cert; ¡pero calificarlo de cómich! Cómicl' autor de *L' Emigrant*, del primer temps del *raconto* del *D. Lucas*, d' aquella resposta de la tiple en el primer acte de la mateixa obra: *Su voz si que es luz que el alma, etc.*, d' un sentiment tan fondo, d' una melangia qu' el mestre ha rebut directament de la musa popular catalana, tendra y misteriosa ab un deix de tristesa que la diferencia de totes las altrás y qu' es la característica de la nostra terra! Hi han cosas que sembla estrany que pugan escriurés en sério. Si fins en las obras de carácter més cómicl' qu' ha produhit en Vives s' hi troba aqueix regust de tristot que constitueix el fons mateix del seu carácter! No parlém de l' *Euda*, perque en aquesta obra hi trobariam á centenars els arguments per rebatre l' afirmació desgraciada del crítich.

Ab tot no 'ns estranya que diga aquets disbarats qui nega al mestre Vives, personalitat independent y própia en la invenció melódica. ¿Que li queda donchs? Ahont troba lo molt per alabá que, segons el crítich, existeix en l' obra? Si en las melodias no es original, si «com á músich que de molt aviat ha conegut y estudiat totes las grans escolas, á voltas se deixa dominar massa per aquestas, sense defensá ab prou eficácia la seva personalitat,»—es á di, que tampoch es original la manera de desenrotillar els temas, fassin el favor de dirme en que fonamenta el crítich l' aplauso que, segons ell, mereix en Vives.

¿Es que tal vegada no volia dir aixó, ó es que 's pensava que lo de la *invenció melódica* era cosa d' esco'a, que 's feya ab recepta com un lliquit per treure tacas? Quinas tonterias! lo volgué sentar plassa de mestre, sense haver passat el *Narro!*

Un altre diari, diu qu' en Vives no ha demostrat tenir abundancia de ideas: suposém que voldrá dir que la partitura está feta ab pochos temas; si aixó fos vritat, tampoch seria un defecte, perque en Wagner, qu' avuy

es considerat com el Deu de la música dramática, ab cinch ó sis motius ne te prou per compondre un ópera; pero es el cas que en l' *Euda* hi ha una verdadera riquesa de motius y 's necessita molta mala fé per dir lo contrari. Pari atenció el crítich y conti ab els dits.

En el primer acte, s' hi troban: el motiu del coro, ballet; el de *Pere l' ermitá*, y el del temps de marxa qu' el precedeix; la balada de *Severí*, el de la disputa dels criats, el que anuncia l' arribada d' *Euda*, el del *raconto*, que no es el mateix de la balada de *Severí*, com equivocadament diu un altre diari; després ve el tema d' *Euda*, el del brindis, y no recordém si n' ni ha cap mes: molt fácil qu' ens n' hagi passat algun per alt, pero en fi, de totes maneres tenim que en un acte sol, hi ha cinch *ideas* com diu el crítich. Ab el segon passa poch mes ó menos el mateix. ¿Y d' aixó en diu pobresa d' ideas? Fóssin tan rics mes de quatre que fan revistas de teatro!

Aquet mateix que declara pobre de solemnitat á n' en Vives, intelectualment, li nega també personalitat; pero lo qu' es mes graciós, es qu' una mica mes avall, al parlar d' una de las situacions de l' obra, diu que no critica la manera com l' ha sentida 'l mestre, perque aixó es personal. ¿En que quedém?

També diu qu' en Vives no sols segueix els procediments de Wagner y Beethoven, sino qu' els hi pren temas enters. Cuan se diuhen semblants cosas, se proban citant els trossos enmatllevats; no fentho aixis y donada la *bona fé* que 's nota en lo demés ens estimém mes creurer que lo dit ha sigut un lapsus y no un' altra cosa.

Y ja hem parlat prou del judici de conjunt que s' ha fet de l' *Euda*; aném á veurer de quina manera l' han analisada en detall.

Del cuadro ab que comensa el primer acte, alguns no 'n parlan en absolut; d' altres el troban monótono fins á la balada de *Severí*; ningú parla d' aquell coroballet tan fresch y de carácter ben popular, ni del *raconto* de *Severí*, ans de arribá l' ermitá y qu' es el mateix tema de la creuhada, agafat d' un' altra manera. No cal deixar sense esment, l' *impresió infantil* que causaren á un dels crítichs aquells crits de la bruixa, tan ben apoyats ab aquells acorts característichs de corda y fusta. El tema y l' escena dels criats en l' altre cuadro, disputantse per veure qui manará á n' els demés, es pobre y sense relleu en concepte dels crítichs, que confonen llastimosament la execució ab l' obra, fent pagar á n' aquesta las deficiéncias naturals que dat els pochos ensajos, tenian que notarse en una escena encarregada á coros y comprimaris. Del demés del acte citan l' arribada de *Roger*; després, decau segons uns, passat el tema que senyala la vinguda d' *Euda*; segons altres el *raconto* de *Roger* está basat en la balada de *Severí*, sent aixis que d' aquesta sols se 'n senten algunas modulacions en l' orquesta: en cambi aquets parlan del brindis com de la pessa mes culminant de l' obra. Vágintho á entendre. Cap s' ha adonat de l' hermosa melodia d' *Euda* cuan sab que 's troba á casa del seu estimat. Que hi farém! prou pena 'n deuen tenir d' esser sòrts; no 'ls n' hi donguém mes fentloshi cárrechs.

Del cuadro de las bruixas un sol en parla per afirmar que 'ls ballables recordan un tros de Grieg. Si es vritat ó no, no podém dirho, encare que 'ns en fassin duptar els demés erros senyalats fins aquí. Siga com vulga creyém qu' aquet cuadro mereixia que se 'n parlés ab extensió, mal que no fos sino per la manera originalisima com está tractat. Cal fer notar, per aixó, que era impossible que produhis l' afecte somiat pel músich, perque dels coros interiors no s' en arribá á sentir una sola nota desde la sala; tant es aixis que molts espectadors

ní sabian que existissin. Y el mateix dihém per endavant del coro de creuhats al acabament del duo del tercer acte; contin com se pot jutjar un' obra sentida en aquestas condicions y cuan s' escolta ab la poca atenció que demostran els que d' ella han parlat. Seguíim avant.

El segon cuadro d' aquest acte ha sigut el que mes elogis y mes aplausos ha merescut: tothom está á la una en considerarlo un tros musical de primer ordre, y tenen rahó. Pero lo que no s' esplica, es que hagi produhit tan entusiasme aquet duo de las monjas, que per lo seu caràcter y per la manera com está desenrotllat, es un dels trossos de sentiment mes abstracte y per lo tant de mes difícil comprensió de l' obra. Potser buscant el fonament d' aquet contrassentit en la espècie de llegenda que s' havia format entorn de l' obra avans de l' estreno, trobariam l' aplauso general qu' ha merescut lo dit passatge tan inconscient com tots els demés. No aném á esbrinarho: si aquí pecan per carta de mes, en el cuadro següent pecan per carta de menos. Ningú s' ha adonat del hermós motiu, plé de unció mística que canta *Euda* despres del jurament, y aixó qu' es un dels mes importants de l' obra, puig una mica modificat, marca l' arrepeniment dels amants en el tercer acte. Aixó ens diu ab quin reculliment deuen haber seguit l' acció musical, els qu' estaban encarregats de jutjar l' obra.

Del tercer acte creu un crítich qu' es el que te mes unitat y mes valor musical: per lo que toca á l' unitat ens sembla que dit senyor confón l' unitat d' acció ab la unitat musical: de la darrera mes aviat n' hi ha massa en tota l' obra y aquesta uniformitat de to, ha sigut una, de las causas que mes han influït en que 'l públich no l' entengués. La cansó del pastor l' han trobada vulgar; no compreném de quina manera l' han escoltada per dir semblant cosa: sense parlar del tema, qu' está perfectament en situació, hi han en el desenrotllo algunas modulacions d' una intensitat de sentiment qu' arriban á l' ànima. Després la mateixa revista de que 'ns ocupém fa especial menció del diálech entre *Severi* y *Roderich* y no ha sapigut veurer qu' es el mateix tema, nota per nota y fins ab la mateixa armonisació, que canta *Severi* en el primer acte, en aquell tros qu' el crítich ni tan sols esmenta per creure 'l dolent sens dupte. El duo de amor entre *Euda* y *Roger* tothom l' alaba, fent la salvetat, una de las revistas, de que l' autor ha sigut impotent per expressar la part sensual de dit amor: no ho creyém aixís, ans pe 'l contrari ens sembla que tota la primera part del duo desde 'l tema qu' inicia *Roger*, respira sensualitat per tots quatre costats; de la mateixa manera que l' *Euda* representa l' element espiritual al volguer donar gracias al cel de trobarse junts. Allavors comensa la lluyta entre las dos tendéncias, perfectament caracterisada en l' orquesta, reforçada ab el cant dels creuhats que se sent al lluny. Dihém mal: deuria sentirse, perque fora dels primers acorts, á la sala no n' arriba res, quedant destruhit un dels efectes mes intensos de l' obra. L' element sensual queda vensut ab l' arribada de *Pere l' ermitá* fins que desapareix del tot al iniciarse el motiu del repenediment qu' acompanya el cant d' aquell oferint á n' en *Roger* la salvació. Aquesta es la manera com nosaltres hem sentit aquet tros capdal de l' obra, bastant diferentment qu' el crítich esmentat; pero aixó es cuestió de temperament, y no tothom pot veure las cosas del mateix modo. Lo que si ens estranya, es que ningú hagi esmentat el terceto, que com se comprén per lo dit avans, es un dels passatjes mes importants de l' obra. De las escenas y corals que venen despés, tothom n' ha parlat, apreciantlos en tota sa valú: per lo tant no 'n dirém res.

En quant á n' el quart acte ha sigut tractat pels cri-

tichs ab un menyspreu que no podém entendre. El càrrech més grós y únich que li fan y que sembla haver determinat la seva actitud de despréci; es que no hi han en ell temas nous, que tots els elements musicals qu' el componen ja s' han sentit en els actes passats. ¿Com entenen el drama musical aquets senyors, cuan s' atreveixen á dir semblant enormitat? Encara no han comprés que els primers actes son d' exposició y que per lo tant en ells s' hi han de trobar tots els motius de quina lluyta y modificació en resulti el drama, segóns tothom l' entén modernament? ¿Y aquestos son els qu' han aplaudit el *Tristán y Isolda* de Wagner, quin preludi tanca tots els temas de l' obra, sense que despés en vinga cap de nou? Vaja, senyors, entórintse 'n al llit qu' aixó es la lluna.

De tot lo dit, se 'n desprèn que ni el públich ni la crítica han entés l' obra. Tant els que l' han alabada com els que la rebaixan ho fan sense coneixement de causa, per *parti pris*. Bona part de culpa d' aquet mal entés la té la manera com l' obra vá ser executada: fou una verdadera *execució* en tota l' extensió de la paraula. Pero aixó no excusa els errors de la crítica, ans pel contrari: si devant de las deficiéncias ab que vá ser presentada l' obra no podían formar judici de la mateixa, debian esperar á parlarne fins á formar concepte y no ferho tant á la lleugera com ho han fet. Aquet pecat de lleugeresa, es pecat vell entre nosaltres y demostra ei poch respecte qu' inspiran las manifestacions artísticas. ¿Quin será el dia en que 'ls crítichs se resoldrán á donar la seva opinió reposadament y no á corre-cuyta despés d' acabat l' estreno, com fan ara? Escriure el judici d' una obra á las tres de la matinada, desseguit d' acabada la representació y cuan encara no s' ha pahit res, ni s' han pogut coordinar las impresions rebudas, sols conduheix á dir disbarats y estranyesas. El treball de crítica si s' ha de fer ben fet, vol repós y tenir el cap clar. D' altra manera sols serveix per desencoratjar al artista que tan mal apreciats veu els seus esforços.

Creyéim ab tot qu' el mestre Vives sabrá pendre en el seu just preu tot lo que s' ha dit de la seva obra, sense encaparrarse devant de tantas tonterias. No s' aclapari y treballi ab fé, que, com dihém més amunt, ja vindrá el dia en que se li farà justicia. Estém convenuts que cuan l' *Euda* se cantí y s' escoltí com la llei de Deu mana, tindrà l' éxit que 's mereix y qu' avuy no ha tingut. ¿Es que no té defectes? Si, ¡mare de Deu! no hi ha obra humana que no 'n tinga: pero nosaltres no tenim prous coneixements técnichs per' senyalárloshi, y tampoch ha sigut el nostre intent judicá l' obra. Sols hem volgut desfér els errors que s' han escrit y que son casi de sentit comú. Ens sembla que lo que ha passat podria servir de lliçó á n' els qu' ofician de crítich en els diaris, per no caure may més en el pecat de lleugeresa y per ensenyalshi el respecte ab que tot' obra d' art té d' esser tractada. Si no s' esmenan per ells farán.

J. P. y P.

Nota:

Escrit l' anterior treball han vingut á las nostres mans, diferentas criticas, entre ellas la de *La Renaixensa*, que al menos demostran que sos autors han estudiat l' obra avans de parlarne. Aixís es com s' ha de fer.

VISIONS Y CANTS

No hi ha pas dupte que 'n Maragall es de las figuras mes rellevants del renaixement literari catalá; ningú li ha d'escatimar aquest honrós distintiu. Ell l'importador de las formas novas, malditas *modernistas*, las ha fetas florir á tot esclat sense caurer may en ridicol, com hi cauhen tota una filera de poetas de *doublé* que per desconeixement complert dels clássichs, de la métrica y á voltas mancats de sentit comú, s'inventan estranyas formas que res fan sentir y may amagan cap idea verament poética. D'áquestos darrers ne trobariam un escamot ben nombrós, y si entre ells n'hi han alguns de valúa, el malehit esprit d'imitació els desconcerta y no 'ls deixa abocar el raig d'inspiració que mes d'una volta 'ls esdevé xamosa y fresca; anant á caurer en el motllo de l'estravagància pensaments dignes d'esser saborejats pels devots de la poesia.

En Maragall no ho es pas d'aquestos, ni may!... Y es tanta la déu de poesia de son cor y de sa pensa, que si alguna volta llessa un pensament ab vestit estravagant, com resulta ab *Sol-solet*, *Els reys* y *La nit de la Puríssima* inclosos en son darrer llibre, se li veu la idea que per tots costats vessa bellesa de fondo que fa oblidar el vestit xavacá que ha volgut posarli 'l poeta. Dihém aixó perque las tres poesias citadas son las que menys ens han agradat y que sense reparos treuriam del volúm valiosissim, que are per are va fruint el mon literari catalá.

Visions y Cants es un estotx de joyas valiosas que l'autor encasta á la corona de la patria esclava, y que junt ab *Canigó*, de Verdaguer, *Idilis* y *Margaridó* d'Apeles Mestres, y *Poesias* de Guimerá son lo mes vistós de la poesia catalana, avuy gratsia á Deu ben florida, ben galana y plena d'encants y flayrosa com un matoll d'afúbrega boscatana. Las obras citadas solament poden donar nom á una literatura y n'hi han donat á casa nostra y á fora. ¿L'heu saborejada, llegidors estimats, la poesia d'en Maragall?... No? Seguiume que os guiaré per llur jardí y os mostraré tot un esclat de flors que han d'encisarvos. No seguiu pas per l'ordre que marca l'obra, no; seguiuho tal com vos ho senyalaré.

La fi d'en Serrallonga: superba composició d'un fons y d'una forma exuberant; tallada d'una pessa, ab un escayent d'antigalla y ab una flayre de montanya que enamora. Que gran vos semblará la legendària figura del meu coterráni Serrallonga; aquell home extraordinari que immortalisá las Guillerias y baix Montseny, y qu' es ¡oh si ho es! el recort mes ferm que queda d'aquella lluyta de Narros y Cadells. El diálech del confessor y 'l cavaller es tallat d'una faysó natural, expon-tània y justa... Plé de pietat y santetat en el primer y

d'un arrepentiment y anyoransa en el segón, que ho fa prou traspuar ab el descapdellament dels seus recorts per ell gloriosos tots. Vos foparéu ab el final qu' es grandió y alsapremador y os deixarà corpresos y la tornaréu á llegir y rellegir sempre ab la mateixa emoció. Llástima que 'n Maragall no haja considerat á n' en Serrallonga com nosaltres el considerém... ¡Oh! allavors apareixeria casi martyr, puig aná á matadegolla en defensa de la Catalunya qu' ell estimava tant. Aquesta es la mellor del llibre.

L' esposa parla: d'una tendresa extraordinaria, os farà coneixer l'amor dols, cast y pur. Sa forma no pot esser mes encertada. Es petita, petita al flayrarla se os entrarà tota dintre 'l cor.

Després de la tempestat y *A montanya* son dugas notas selvatjes ab flayre de bosch. A segons qui no plaurán, als del nostre taranná, molt, pro molt.

Dimecres de Cendra: delicada, molt delicada y flayrosa deixant després una fonda tristesa als cors piadosos, puig es un xich irreverent; encare que sense malicia.

El Comte Arnau: aquesta, escapsada en alguns indrets, seria la primera; mes are, ab tot y sa grandesa y sublimitat, sense quedar en mal lloch la posém al costat de *La fi d'en Serrallonga*. No haviam vist may tan interessant la llegenda de l' Arnau y l' Abadessa de S. Joan. Manca per xó á n' aquesta composició, el concixement dels llochs ahont s'hi desenrotllá la llegenda ó tradició; puig resultan amagats á la vista del llegidor. ¡Tant se val! No es cap defecte.

Després ne segueixen d'altres com *La Sardana*, *Joan Gari*, *L' estimada de don Jaume*. (Aquestas dugas, sens desmèrit per l'autor dirém que 'n recordan dugas de Mossen Cinto) *Oda á Espanya*, *Els adeus*, *Lo mal cassador* y altres son dignas parionas de las citadas que portan un segell ben ovirador y própi.

Ens cal dir que avants d'aquest volúm de versos rublerts de poesia, en Maragall ne porta dos de publicats que son sens dupte els que 'l posáren al lloch qu' es entre 'ls poetas.

Jove encare 'l simpátich autor, ha de donar á Catalunya dias de glória y ell ne treurá profitosos llorers. Unit ab son talent hi va un tracte bondadós, humil y obligat ab tothom qui 'l tracta y además l'orna una qualitat gran, y es la paciència que te al revelar y descobrir jove-nalla y á encoratjarlos al ensemps, ab una táctica que no la posseheix ningú. Tot donantli las mercés pel llibre que 'ns ha ofert ab afectuosa endressa, li doném la mes franca y coral enhorabona dihentli ab llenguatje de montanya, que tant li plau: Per molts anys pugau fer semblants obras.

ANTON BUSQUETS Y PUNSET

—*Havém rebut además:*

Obediència cega, comédia en dos actes de J. de Argila y Foat, estrenada ab éxit en el Teatro del Circo Barcelonés la nit del 9 d'Abril d'aquest any.

Es una obreta aixerida que promou la rialla.

—*L' Usurer*, monólech trágich en vers, original de Santiago Beleta y Gassull, estrenat ab éxit en el teatro del Centro Reunió Familiar, el dia 21 de Maig del any passat.

L'autor demostra bonas disposicions para aquet género.

ESPECTACLES

MADRID

El duch de Tamames facilitarà un mobiliari de sa propietat del sigle XVII pera la més fidel indumentaria de l'obra del senyor Cavestany, *La reina y la comedianta*, que s'estrenarà aviat en el teatro de la Princesa.

—Han arriuat la Guerrero y al seu marit en Diaz de Mendoza al objecte de disposarho tot pera l'inauguració del teatro Espanyol que tindrà lloch avuy ab la tragèdia *Virginia*. En l'obra hi pendrán part ademés de tota la companyia 110 figurantas.

—En el Romea vá estrenarse la setmana passada una obreta de Limondeux *Cayetano III*, que vá esser mal rebuda dividintse 'l públich en dos bandos que arriaren á pegarse.

Del estreno 'n sortiren un grapat de personas ab las galtas infladas.

¡La regeneració del género chico!

PROVINCIAS

—La companyia italiana Giovannini actúa en el teatro Principal d'Alicant. Després passarà al Principal de Cartagena.

—En el Cervantes, de Málaga, representarà *Don Juan Tenorio* l'actor Emili Thuiller. El paper de *Inés* está encarregat á la Sra. Ferri.

—El mestre Vives es á Valencia á dirigir els ensajos de las sevas obras *La balada de la luz y Viaje de instruccion* que deuen posarse en el Ruzafa.

En el teatro Principal de la mateixa ciutat han comensat la temporada de teatro regional valenciá ab las obretas *El tío Cavila*, *La chala* y *El trovador en un porche*. Aquestas se representären en honor del insigne sayneter valenciá Eduard Escalante.

EXTRANGER

Paris.—Avuy els actors de la Comedia Francesa donarán una representació de *Edipo Rey*, encarregantse dels principals papers els genials Mounet-Sully y Lambert.

—A fi de mes, se reproduirà en la *Porte-Saint-Martin*, l'interessant obra extreta de la novela de Zola, *L'assomoir*.

—El rey de Grecia vá assistir á una representació de *Les demi-vierges* que tingué lloch en el *Athènes*. S. M. vá aplaudir ab entussiasme á la hermosa actriu Joana Hading.

BARCELONA

Romea.—El drama *¡Carmel!* ha seguit representantse ab éxit. El final de l'obra ha sofert una transformació que redunda en benefici de la mateixa.

Dilluns va tenir lloch una funció en honor d'en Capdevila com autor de *¡Carmel!*, vegentse 'l teatro molt concorregut, prova palpable de las simpatias ab que conta l'aixerit actor-autor.

Del estreno en aquet teatro de la comedia d'en Ferrer y Codina *¡No 's pot dir!*, que tingué lloch dimars, ja 'n parlarém.

Se preparan alguns estrenos pera passat las festas de Tots Sants, y la *reprise* de las obretas *Els amichs portan fatichs*, *Sota terrat* y altras d'éxit de la passada temporada.

Novedats.—Del estreno de l'ópera de l'Amadeu Vives, *Euda d'Uriach*, ne parlem en article apart. No es el treball de referéncia, una crítica respecte á l'obra, sino un anàlisis de las demés críticas que s'han publicat sobre la discutida partitura del mestre.

Avuy deu tenir lloch el benefici d'aquest autor.

Demá inauguració de la temporada d'hivern per la companyia dramática de don Enrich Borrás ab el drama de Feliu y Codina *Lo Nuvi*.

El vinent dimecres primera sortida de la célebre Elecnora Duse.

Nou Retiro.—Diumenge á la nit la companyia de vers dels primers actors Srs. Pigrau y Fages ens oferí una representació de *Sor Teresa*, que res deixá que desitjar; bon conjunt y una execució individual verament digne d'elogi. El públich, mes numerós de dia en dia, no va escatimar sos aplausos als intérpretes de l'obra, la primera actriu Sra. Tarrés y las que la segondaren Sras. Marsal, Rodriguez y Blanca, y els Srs. Pigrau, Fages, Ballart y Olivar.

El vinent diumenge á la tarde *El salto del torrente*, y á la nit *Felipe Derblay*.

CLAR Y NET.

MASNOU

En el teatro Circo d'aquesta població ha inaugurat la temporada d'hivern una companyia de vers á quin devant figuran la primera actriu D.ª Guadalupe Alentorn y D. Ricart Garcia. El repertori que posarán en escena es escullit y variat, formantne part, ab tot y dedicarse mes al teatro castellá, las obras catalanas *Lo rector de Vallfogona*, *La dida* y *Lo pubill*, de Frederich Soler, *Lo punyal d'or*, de Ferrer y Codina, *Maria Rosa*, de Guimerá, *Lo full de paper*, de Pere A. Torres y *La resclosa*, de l'Iglesias.

Bona sort.

MATARÓ

—El benefici del Sr. Borrás en l'Ateneu de la classe obrera va resultar brillant. En l'interpretació de *Lo pubill* s'hi lluhí moltíssim essent obsequiat ab alguns presents de sos amichs y admiradors.

La comedieta del Sr. Llanas, *Perdiu per garsa* entretingué agradablement al públich.

En la *Nova Constància* se prepara pera 'l dissapte D. Juan Tenorio per la companyia del Sr. Parreño.

Diumenge passat en el Cassino Fenix se posaren en escena *La Viejecita*, *El cabo primero* y *El primer reserva*. La primera sortí bastan bé, especialment per part de la Sra. Perejamo. De *El primer reserva* no podém dirne altre tant, potser per esser la primera representació; s'hi notá falta d'ensajos. L'orquestra dirigida pe 'l jove mestre Sr. Sabater, hé com de costúm.

El passat dissapte en el *Centro Lliberal Monárquich del 7.º districte* (Lópe de Vega), vá celebrarse, com havíam anunciat, la funció benéfica organísada per nostre amich l' individu de aquella Junta directiva en Rafél Albareda ab motiu de recullir fondos pera repartir pans el día de Sant Rafél qu' era ahir, y que com cad' any vá tenir lloch en el domicili del esmentat Albareda.

La funció del dissapte, donchs, ab tot y no ajudarhi la nit nuvolosa que retregué á molta gent, vá veurers molt concorreguda, recaudantse en la safata unas 460 pessetas. Las primeras autoritats civils y militars de Barcelona váren enviar donatius en metálich de 10 á 25 pessetas pera un fi tan benéfich; inclós don Manél Girona vá contribuirhi ab la suma de..... cinh pessetas. Deu els hi paguí á tots y els pobres els beneheixcan.

Passant á la funció dramática sols podém dir que tant en l' interpretació del drama *Lo mas perdut* com en la de la sarsueleta *Lo primer día*, (per cert molt innocentona) váren sortir ayrosos els actors encarregats de sos respectius papers, gracias tal volta á la cuydada direcció del Sr. Furquet.

En l' intermedi del drama al joguet lirich, el nen Rupert Amores y algúns artistas váren llegir poesías de distingits poetas cataláns, obtinguent els llegidors forts aplausos.

Felicitem al amich Albareda y al *Centro Lliberal Monárquich* per l' acort de celebrar una funció benéfica, gracias á la que un sens fi de pobres podrán menjar un mós de pá tot recordant als que váren pensar en ells.

Per molts anys.

—El próxim diumenge día 28 tindrà lloch en la *Unió Familiar*, l' estreno del drama de J. M. Obis, *¡¡Mártires de la miseria!!*, baix la direcció de don Emili Prats y desempenyat per las senyoretas Llovet y Basso, y 'ls senyors Ballester y Badia, seguint després las sarsuelas *Los embusteros* y *La banda de trompetas*, dirigidas pe 'l senyor Basso.

—Diumenge vinent en la *Jockey-Club*, se representará la comedia en dos actes de Vital Aza *El padrón municipal*.

—En *Lo látigo d' or*, pe 'l mateix día s' anuncia la popular sarsuela *La tela de araña*, y l' estreno del saynet lirich que porta 'l titul de aquesta Societat.

—Diumenge passat en el *Centro Provincial Lerdano* s' hi representaren las obras que anunciarem en nostre darrer número, quina interpretació va sortir bastant ajustada.

En aquesta lluhida societat s' enseja la comedieta de nostre colaborador Sr. Nogué y Roca, *Tant tens tant vals*, estrenada ab éxit en el teatro Romea.

NOSTRE FOLLETÍ

Ab el present número oferim á nostres compradors y subscriptors las COBERTAS de la comédia d' éxit indiscutible de D. Albert Llanas

LA GERMANA GRAN

* * *

En el número 22 Regalarém

UNA OBRA COMPLERTA ENCUADERNADA, DE 16 PLANAS, que será 'l cuadro dramátich histórich

L' últim Conceller Rafel de Casanova

interessant epissodi del siti de Barcelona de 1714, obra premiada en un concurs obert pe 'l CIRCOL LITERARI d' aquesta ciutat en 1893.

* * *

Inmediatament comensarém la publicació, en la forma acostumada, del drama en 3 actes original del celebrat autor de *La pagesa d' Ibiza*, *Ateos y Creyents*, *Lo comte de Ampurias* y *La Flor de la montanya*,

D. RAMÓN BORDAS Y ESTRAGUÉS

LO DESHEREDAT

obra inédita encare, que ha d' estreñarse durant la present temporada en el Teatro Catalá de Romea.

Además tenim en cartera pera anarlas oferint á nostres favoreixedors, obras dramáticas y literarias de regonegudas personalitats, tals com D. Victor Balaguer, D. Pere Antón Torres, D. Conrat Roure, D. F. Ubach y Vinyeta, don Narcís Oller, y altres, fins al número de vintidugas, las quals repartirém en altrás formas mes rápidas cuan CATALUNYA ARTÍSTICA sofreixi las reformas que pensém introduhir á principis d' any nou.

* * *

NOSTRE CERTÁMEN LITERARI-MUSICAL

En el número 23 publicarém el Cartell-convocatoria del torneig poétich artístich que pensém celebrar á principis d' any.

Per are han sigut oferts 11 premis tots ells valiosos.

* * *

AVÍS IMPORTANTÍSSIM

El próxim número CATALUNYA ARTÍSTICA que sortirá dimecres día 30, per esser el dijous festivat de Tots-Sants, será EXTRAORDINARI.

Constará de 24 PLANAS de text escullidíssim en el que hi figurarán trossos selectes y joyas literarias de nostres millors prosistas y poetas morts, tals com en Joseph Ixart, Adolf Blanch y Cortada, Bosch de la Trinxeria, Pelay Briz, Marian Aguiló, Frederich Soler, Feliu y Codina, Antoni de Bofarull, Rubió y Ors, Camps y Fabrés, Joseph Verdú, Joseph Coroleu, Joan Sardá, Casas y Amigó, Camprodón, Josepa Massanés, Joaquím M.ª Bartrina, Cortils y Vieta, Damas Calvet, Aribau, Jaume Balmes, y molts altres; la majoria de treballs exhornats ab magníficas il·lustracions.

Grabats directes y dibuixos de reputats artistas.

La CABESSERA, dibuixada expressament pe 'l nostre EXTRAORDINARI, estará tirada á dugas tintas.

*

La comedia *La germana gran*, s' entregará encuadernada á tots els que presentin en l' Administració de *Catalunya Artística*, els folletins en bon estat, y mitjansant l' import de 10 céntims.

¡ADEU ILUSIÓNS!

Xarada

Molt Senyor meu: Si es que 's vol enterar de ma desgràcia llegeixi lo que segueix y de tot se farà càrrech.

—Ning, ning... trucan á la porta

—¿Qué es aquí 'l senyó Staramsa?

—Soch jo mateix.— Si es servit.

—Qu' es aixó?—Miri, una carta:—

l' obro ab la *cuart* tremolosa y llegeixo aquestas ratillas:

«Senyor Don... etc., etc.

«Cuan puguí passí per casa:

«l' aná á Paris s' ha desfet,

«tinch una *tres-dos* desgràcia.

«Avuy se m' ha mort la sogra

«y ella era la que pagava.

«Son amich Antón *Primera*.—

¡Jo que á punt tot per la marxa ho tenia, bó y gastant la *prima-dugas*... dels altres, y ja 'm veyá rodejat de *muissurs* y de *madamas* passejant per la gran *tota* que ha alcansat allí gran fama, al llegir la carta aquesta m' anava á agafá una *báscula*... pero, váreig desistir perquè estava sol á casa.

¡Ja no me 'n vaig á Paris!

¡ja no 'm pagan el viatge!

¿que dirán els meus colegas?

¡Aixó si qu' es fé una planxa!

A casa d' aquell fulano deuhenc encare esperarme; havent deixat corre aixó l' anarhi no hi feya falta; puig, si 's vá morir sa sogra lo precis era enterrarla.

Després de molt cavilar pera veure si trobava una *tres-cuart* que pogués tréurem d' apuro y portarme á Paris, váreig pensar entre mi: ¡Ja 'l tinch! ¡*Hossana!* jo aniré á Paris, si, si, á Paris aniré ¡vaya! y marxaré desseguit... que trobi qui 'm pagui 'l viatge.

Per lo tant, donchs, senyor meu, encare tinch confiansa, vull dir que mentres hi ha vida hi ha *Staramsa*.

J. Staramsa.

Geroglífich comprimit

Fi nota peix A.

QKla.

Soluciones als del número 19

Xarada: Pro-pa gan-da.

Intrínquis: Lo mas perdut.

Tarjeta: Sant Marti de Provensals.

Geroglífichs comprimits: 1.er Sobrecàrrech.

2.on Un any dotze mesos.

S. Munrás: El retrato que vosté m' envia veig qu' es orlat. ¿Qu' es morta aquella persona? De tots modos, de la manera qu' está no sortiria bè; ha d' esser ab tinta.—*A. B. J.*: Ni ab curriolas pot anar; en un cas apurat conti las silabas ab els dits.—*A. Culilla Gil*: Entra en torn.—*Joseph F.*: Desitjaria que m' aclarés el significat de la nota de l' avant firma que diu: *per la còpia*. ¿Qu' es una traducció ó arreglo ó imitació d' un' altra poesia?—*P. F.*: Va bè, pero envihi 'l nom.—*Quiquet*: Igual li dich.—*Pere Font Nielfa*, (Vilasar de dalt): Sento molt dirli que hi trobo amalgamament de sentimentalisme y vulgaritat que desmereix molt la composició.—*X. Zengotita Bayona*: Ademés de no guardar metro no diu gran cosa; casi res.—*J. V. C.*: No vá.—*J. Labranya Oriol*: Alguna cosa anirà ab algun retoch.—*Joan Güell y Ferrer*: Cuan tingui un moment el dedicaré á ferli alguna *cantarella* publicable.—*Josep Sofia*: ¡Quina manera de rimar!... Apol no li tingui en compte.—*Pere Joan*: Las ha endevinadas; llástima que no li passí igual ab lo que vosté envia!—*Salvator de Salvatoris*, (Sabadell): Faré 'ls possibles pera complaure 'l respecte al primer envió; en cuan á la poesia última hi trobo molts defectes, un dels capitals es la falta de rima, y els altres la pobresa d' assumpto y.... no ho vulgui sapiguer; practiquis y després envihi.—*J. Soler Tasis*: Un milló de gracias pe 'l treball. Ha estat oportú.

J. Collazos, impresor.—Plassa de la Igualtat, 3